

Akik igazán szeretnek (részlet)

Richárd azt hitte, hogy álmot lát, mikor azután a vén szolga felnyitá az ajtót, s eléje tűnt az éj sötétéből először egy szelíd, szeretetteljes női arc, oly tiszteletre méltó, oly hódolatgerjesztő; és utána egy másik, kinek tekintetében gyermekszív, angyalszerelem sugárzik; mindkettő pórruhában, átázva, sárosan, kimerülten...

Amit Richárd néhány perc előtt olvasott azokból az elátkozott lapokból, a megtagadott mese, a hihetetlen álomlátás, előtte állt. Egy élő pár azokból az úrnőkből, kiket vérszomjú, vad csordák éjnek idején fáklyával, fejszével megrohannak, kiknek férjeit, testvéreit szemeik előtt lemészárolják, s kiket irgalmas pórnök állítottakban csoda módon megszőktetnek, s kik gyalog, sárosan, rongyosan, mezítláb futnak tova égő házaik alul, ijesztő rémül jelenve meg más vidékek ismerősei előtt – új ismeretlenekül. Ez a kép állt előtte.

Odarohant anyjához szótlanul, és átölelte, megcsókolta arcát, kezeit. Mily ázott volt öltözete! Mily hidegek arca, kezei! Nem is kérdezett tőle semmit.

Editre pedig olyan félve tekintett. Mintha azt hinné, hogy ez nem az. Talán van még más arc, mely az övéhez oly nagyon hasonlít! Hiszen elképzelhetetlen az, hogyan lehessen ő e percben itt! Félt megtudni, ki ez.

Nem szólt senki egy szót is, csak valami csendes hang hallatszott, amit úgy neveznek, hogy zokogás. A minden beszédnél többet mondó hang.

Richárd oly mondhatlan fájdalommal érzett szívében, mikor anyját így látta, így ölelte, hogy nem volt ura magának többé, arccal odaveté magát az asztalra, hol ama vést hírlók lapok feküdtek, s keserűen nyögé:

– Hát ez mind igaz?!

Anyja belepillantott a lapokba.

– Egy ezredrésze annak, ami igaz! – monda fiának. – Esküszöm neked arra a szeretetre, amivel szívemben hordoztalak mindig.

– Ne esküdjél, anyám! Az, hogy te most itt vagy, rettenetesebb bizonyítvány nekem minden esküvésnél.

És azzal elkezdte az asztalt ütni öklével.

– És most nem parancsol nekem sem Isten, sem ember többé. Egyedül te parancsolsz, anyám! Mit kívánsz tőlem?

Baradlayné e szóra megfogta Edit kezét, s odavonta őt Richárdhoz.

– Nézd, itt van az, aki nekem megmondta, hogy mit kívánok én tőled. Még ezelőtt egy órával magam sem tudtam azt kimondani.

– Edit! – suttogá Richárd elbámulva, s megtapogatá az eléje nyújtott kis kezét, mely nedves volt az ázott pórköntöstől. Ez Edit keze, ez Edit arca. – De hogy lehet ez? Hát mi jön még, amitől egészen megtévelyednek?

– Lélekcsereelő idők járnak, fiam! – monda Baradlayné. – Mindnyájan más emberek lettünk. Minden kőnek szíve van most, és fáj. Azt akarták, hogy annak, aki fegyvert visel, ne legyen. A szuronyerdőnek anyja van, akit úgy hívnak, hogy haza. Hanem ez az örök anya néma, nem kiálthat! Tudták. Azt meg lehet ostromozni, meg lehet gázolni, testét szétdarabolni; nem kiálthat: „Fiam, segíts!” – De nem gondoltak arra, hogy minden egyes kardviselőnek van egy anyja otthon; és ha kétszáz ezer anya elkezd jajt kiáltani, azt majd meghallja a nagy gyermek! Kiáltottunk! A pórnök, az úrnő ment, írt, beszélt, ahol fia volt. És meghallották szavunkat. És ez egy rettenetes parancsolat volt. Az anyák hazaparancsolták fiaikat. És a fiúk hazajöttek. Csak te nem hallottál meg minket.

– Hallgatlak, anyám. Minden szavadat őrzöm.

– Nézd, itt van egy fiatal leány, apácanövendék. Ez meghallja, mint beszélnek el előtte titokban, hogyan akarják elveszteni kedvesét. Ravaszul, sátáni terv szerint. Akár tesz, akár nem tesz. Ha tesz, a vesztőhelyen, ha nem tesz, orgyilokkal. Már ki van ellene adva egyik részről a parancsolat, hogy elfogják; másik részről már töltve ellene

az orgyilkos fegyvere. És a fiatal leány nem gondolkozik, mit tegyen. Nem sír, nem esik kétségbe. Vígsgót tettet, megszökik őreitől éjfélben: éj közepén nekifut a sötét éjszakának; fekete, koromsötét éjben végigfutja a város kísértetes utcáit, hogy feltalálja kedvesének anyját, hogy annak lábaihoz vesse magát, és így szóljon hozzá:

„Asszony! Fiadat meg akarják ölni, rettenetes, gyalázatos halállal! Siess! Keresd fel! Válassz számára *valami szebb halált!*”

– Edit! – rebegé Richárd, s a leányka hideg kezét forró homlokához szorította.

– Én választottam, fiam.

– Mondjad, anyám!

– Van még mező, hol az ilyen fiak, ha megáldozták magukat, anyjuk nem sír utánuk, csak édes könnyeket.

– Mit tegyek?

– Tanuld meg közkatonáidtól. A tábori jelszó, mellyel előőrseiden átjöttünk, ez volt: „Nyergelj, fordulj!” Ha e jelszót kimondod, megtudod, merre mégy. Hogy eljutsz-e oda? Az kardod dolga és az Istené!

– Úgy lesz!

Richárd az ajtóhoz lépett. Pál ott őrködött.

– Eredj – szólt hozzá csendesen –, tudasd az altisztekkal az új tábori jelszót: „Nyergelj, fordulj!”

A vén huszár nem szólt semmit, hanem futott.

– Az én kockám el van vetve – szólt Richárd visszatérve anyjához és kedveséhez. – De hát tiveletek mi történik most?

– Ki tudhatja azt? Mindennap él az Isten.

– Ti most már nem mehettek vissza a városba. Azt holnap ostromolni fogják minden oldalról. Ott vész lesz minden ponton. Én most már rögtön indulok, amíg sötét van; a zápor segít a harcvonalból eltűnnöm. Nem jó volna-e velem jönnötök a legközelebbi faluig, hol kocsit fogadhattok, s menekülhettek Magyarország felé? Editet vidd magaddal, anyám.

Mind a két hölgy tagadólag inte fejével.

– Én, fiam, ismét visszamegyek a városba.

– Anyám! Gondold meg, hogy holnap be lesz véve a város, s hogy te el vagy árulva.

– Nem gondolok semmire. Nekem még egy fiam van abban a városban, s én visszamegyek érte; ha tűzbe-lángba lesz is borulva és ellenséggel megtöltve: mégis kihozom onnan a fiamat, ott nem hagyom nekik! Richárd eltakarta kezével arcát.

– Ó, anyám, milyen törpe vagyok én veled szemközt!

És azután fájdalmasan tekintte Editre, mintha kérdené: „Hát veled mi történik, szélbe dobott virágszál? Hová mégy? Kihez térsz? Milyen napokat vársz?”

Edit megérté a néma kérdés fájdalmas beszédét, s megszólalt. Eddig csak hallgatott.

– Miattam legyen ön nyugton, Richárd. Önnek anyja visszakísér engem a kolostorig. Én oda visszatérek. Ne aggódjék miattam. Megfenyítene, de meg nem ölnék. És azután jó helyen leszek ottan. Várni fogok önre. Várni fogom, míg ön egyszer diadalkoszorúsan, győztesen eljön értem, s elvisz magához. Boldog leszek e várakozásban. Ha pedig azt rendelte az ég, hogy ön nálamnál szebb menyasszonyt talál, akit az udvarlói úgy

hínak, hogy „szép halál”, akkor legalább tudni fogom, mikor nap nap után a hideg kövön térdepelek, miért imádkozom.

Baradlayné e szóknál gyöngéd erőszakkal odanyomta fia kebléhez a kedves gyermeket, s míg azok egy fájó ölekezésben szerelmük szentségére felesküdték, az anya reszkető kezét az égre emelve, kényszeríté Istent, hogy ha néz alá a magas égből, ezt a fogadást láthatatlanul ne hagyja!

Künn robogtak a sorakozó paripák.

– Az idő letelt. Fiam, siess! – szólta Baradlayné.

Richárd letörle könnyeit, megölelte anyját; s azzal köpenyét nyakába kerítve, kiment kedveseivel együtt a szabadba.

Az eső folyvást hullott.

A huszárszakasz rendben állt már a temetőárkon kívül.

Richárd felkapott lovára, és csapatja elé lovagolt.

Mikor a két nő elhaladt a lovagok mellett, csendesen, de mind egyszerre, nem kiáltva, csak susogva egy elfojtott „éljen” szóval üdvözölték a két nőalakot. Olyan volt az, mint a szélfuvallat, mint az erdőzúgás, ez a halk „éljen” sóhajtás száz meg száz elfúlt kebelből.

„Nyergelj, fordulj!” – szólta a csendes jelszó; a csapat megindult. Meghalt a trombitás, nem volt szüksége a csapatnak trombitaszóra. Eltűntek, mint egy tábor kísértet.

1. Mikor, milyen előzményekkel veszi kezdetét az idézett részlet? Mire utal: „Lélekcserélő idők járnak”?

2. Jellemezd Richárdot, Baradlaynét, Editet és a sereget!

Richárd:

Baradlayné:

Edit:

Sereg:

3. Keress a részletben túlzó, színpadias jeleneteket! Húzd alá!

4. Gyűjts idézeteket, amelyek azt bizonyítják, hogy az elbeszélő mindent tud szereplői gondolatairól, lelkivilágáról! Legalább kettőt!

a)

b)

5. Kik azok, „akik igazán szeretnek”? Miért?

6. Vitassátok meg: egy édesanya elküldheti-e a fiát honvédő háborúba, kockáztatva ezzel gyermeke életét? Minimum 5 mondat!